

Odling av ryps på ekologiska gårdar

Skiftesval

Det är väldigt viktigt att välja lämpligt skifte för odling av vårryps. En absolut förutsättning för att få en lyckad odling är en mullrik jord med bra struktur.

I ekologisk odling finns det vanligtvis mindre näringsämnen och växten måste kunna via rötterna ta upp näringen från ett större område. Bara i jord med bra struktur har rypsen möjlighet att växa tillräckligt omfattande och få ett djupgående rotsystem, som kan ta upp den mängd näringsämnen som en bra skörd kräver.

Jordbearbetning och sådd

Ryps och raps behöver värme och fukt för att gro snabbt. Vilka bearbetningsmetoder som används väljs enligt jordart för att spara värme och fukt. I allmänhet utvecklas rypsbeståndet snabbare och kraftigare vid sådd något försenad i varm jord jämfört med en tidig sådd.

Det har visat vara en fördel i ekologisk odling med försenad sådd då jorden är varmare. Sådd av ekologisk ryps går ofta också till början av juni.

För att spara på jordens fuktighet börjar man bearbeta oljeväxtskiftet

med plöjning redan föregående höst. Plöjningen bör göras i torra förhållanden, för att inte försvaga jordstrukturen. Efter plöjningen bör marken vara jämn och vid behov utjämnas redan på hösten.

På våren är det lätt att göra en grund harvning på jämna fält och förhindra uttorkning. Det här fördröjer upptorkningen av fältet och på samma gång fås ogräsfröna att gro. Ytharvning ger möjlighet att skjuta upp sådden tills

jorden har värmts upp tillräckligt. Såbearbetning görs strax innan sådd med lite djupare harvning. Rypsfrön sås på bearbetningsskiktets botten på ca 2-3 cm:s djup.

På kalla och fuktiga jordar är bearbetning främst till för att höja jordens temperatur. Efter att förfrukten tröskats kan botten- eller fånggrödor sås för att skugga ogräs och ta tillvara näringsämnen. På våren brukas botten- och fånggrödor ner. Vid behov upprepas bearbetningen och slutligen plöjs fältet grunt för att värma upp jorden. Efter det görs en grund såbearbetning och vid behov vältning före sådd.

Gödsling

Det möjligt att använda kreatursgödsel för gödsling av ryps. Vilken gödseltyp man har bestämmer spridningstidpunkten och -sättet. I första hand strävar man till placera gödslen ner i marken, för att minimera avdunstningen av lösligt kväve.

För spara vårfukten i marken bör fastgödsel spridas på hösten och slamgödsel på våren. När slam placeras ner i marken på våren ökar markfukten. Gödselmedel av köttbensmjöl brukas ner i fuktig jord i samband med sådden.

Ogräsbekämpning

Ogräsharvning håller marken fri från ogräsfrön. Samtidigt hålls ett 2 cm bearbetningsskikt vid jordytan kvar som hindrar avdunstningen. I samband med den sista ogräsbekämpningen kan klövervallfrö sås in som bottengröda i rypsbeståndet för att hålla tillbaka ogräs.

Bottengrödan är till för att motverkar ogräsens tillväxt. Det hinner inte växa så högt att tröskningen störs.

Ogräsbekämpningen sköter man genom ogräsharvning och bottengrödor, varvid man inte behöver öka utsädesmängden för ogräsbekämpningens skull kan använda samma utsädesmängd som i konventionell odling. I

ekologisk odling är det ändå bra att använda den rekommenderade övregränsen för utsädesmängden, då sådden sker senare och en jämn uppkomst är till fördel med tanke på färre sidoskott.

Rotogräsen bekämpas under vallåren genom slåtter vid ogräsens kompensations-punkt och under det sista vallåret genom att träda under högsommaren.

Fröogräs kan bekämpas på hösten med ogräsharvning, om sådd är gjord på jämna och vältade fält. Ett tätt bestånd konkurrerar väl mot ogräsen, men ogräsproblem kommer om beståndet blir glest och luckigt.

Skadedjursbekämpning

Genom att säkerställa en bra start för rypsen kan man märkbart minska problem orsakade av jordloppor.

De viktigaste bekämpningsmetoderna mot rapsbaggen är försenad sådd och att stärka förekomsten av parasitstekeln.

En senare såningstidpunkt för ekologisk ryps kan också minska skador av rapsbaggarna. Konventionella rypsfält som såtts tidigare på våren lockar till sig skalbaggar och kan minska mängden rapsbaggar på de senare sådda ekologiska fälten.

För att öka parasitstekelstammen är det till fördel att använda reducerad bearbetning eller direktsådd i föregående års rypsskift, speciellt i skiftets kanter. Bearbetningsbehovet kan minskas genom att odla ryps i blandgrödor,

t.ex. som skyddsväxt för vallinsådden. Det gör att rypsskiftet inte behöver bearbetas efter skörd. Det här är ett passande alternativ särskilt i ekologisk produktion.

För att rypsen inte skall bli ett besvärligt ogräs och parasitstekeln effektivt skall flytta till nya rypsskiften, bör spillplantor av rypsen slåttas nästa sommar innan blomningen.

Å andra sidan så hindrar bottengrödan i rypsskiftet att spillfrön efter tröskningen inte blir ogräsplantor i växtföljden. Genom att årets

rypsskiften finns bredvid eller i närheten av föregående års rypsskiften kan man också förbättra parasitstekelns möjligheter att bekämpa rapsbaggen.

Att beakta vid torkning av skörden

Före torkning löns det att rotera rypsskörden i torken och genom förrensningen få bort ogräsfrön. Torkningen börjar först när efter ogräsfröna rensats bort. Man får inte på samma sätt bort ogräsfrön ur ett torkat rypsparti.

Mer info på svenska:

På VYR: s websida broschyren **Odlingsguide för ryps och raps:**

http://www.vyr.fi/multimagazine/web/rypsin_rapsin_opas/se/

Serien Forskning för framåt: Proteinfoder – odling och användning

<http://proteintipset.se/>

Odlingsbeskrivningar - Oljeväxter och Lin, Jordbruksverket – Sverige

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_ovrigt/p8_15_3.pdf

På finska: Luomutilan Valkuiskasviopas. www.mmm.fi

ProAgrian Valtakunnalliset Luomu Erikoisosaajat

www.proagria.fi/luomuerikoisosaajat

Ekorådgivare vid ProAgria

www.proagria.fi/asiantuntijahaku